

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Код і найменування спеціальності	D8 Право
Тип і назва освітньої програми	ОПП Правознавство
Курс, семестр	2-й курс, 4-й семестр
Обсяг і форма семестрового контролю з навчальної дисципліни	Кількість кредитів ЄКТС – 4, Загальна кількість годин – 120, із яких: <i>Денна форма здобуття освіти:</i> лекцій – 16 год., практичних занять – 24 год. самостійна робота – 80 год. <i>Заочна форма здобуття освіти:</i> лекцій – 10 год., практичних занять – 10 год. самостійна робота – 100 год. Форма семестрового контролю – залік
Мова(и) викладання	державна
Навчально-науковий інститут кафедра	Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій Кафедра підприємництва і права
Контактні дані розробника(ів)	Викладачі: Коломієць Павло , д.ю.н., доцент, професор кафедри підприємництва і права Контакти: ауд. 482а (навчальний корпус 4) pavlo.kolomiets@pdau.edu.ua сторінки викладача: https://www.pdau.edu.ua/people/kolomiyec-pavlo-vitaliyovych
МІСЦЕ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ В ОСВІТНІЙ ПРОГРАМІ	
Статус навчальної дисципліни	Вибіркова фахова навчальна дисципліна
Передумови для вивчення навчальної дисципліни	Теорія держави і права, Конституційне право, Цивільне право, Адміністративне право
Компетентності	загальні: ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу ЗК 8. Здатність бути критичними і самокритичними фахові: СК 2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення
Програмні результати навчання	РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи
РОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК (SOFT SKILLS)	
Навчальна дисципліна передбачає набуття загальних компетентностей та комплексу соціальних навичок (soft skills), притаманних сучасному фахівцю: комунікативні (комунікабельність, виховання потреби систематичного оновлення своїх знань для їх практичного застосування, проведення презентації, робота в команді, зворотний зв'язок);	

когнітивні та інформаційні (логіка, бажання навчатися, критичне мислення, самоорганізація); креативні (генерація нових ідей та інноваційних рішень); безконфліктність (вміння врегулювати суперечності між членами команди або зацікавленими сторонами в процесі реалізації проектів); лідерство (розвиток навичок управління командою, мотивації співробітників та прийняття рішень).

МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань і практичних навичок системи теоретичних знань і практичних навичок застосування норм митного права, розуміння особливостей змісту правовідносин у сфері митної діяльності, а також формування у здобувача вищої освіти високого рівня податкової культури.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- Тема 1. Митне право України як комплексна галузь права
- Тема 2. Поняття та структура митних правовідносин
- Тема 3. Митні органи як суб'єкти митного права
- Тема 4. Переміщення та пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України
- Тема 5. Митні режими. Митне оформлення та митне декларування. Митний контроль
- Тема 6. Товар
- Тема 7. Митно-тарифне регулювання
- Тема 8. Порухення митних правил
- Тема 9. Провадження у справах про порушення митних правил
- Тема 10. Правові основи міжнародного митного співробітництва

МЕТОДИ НАВЧАННЯ І ВИКЛАДАННЯ

словесні методи: лекція, розповідь-пояснення; бесіда; **практичні методи:** вправи; практичні роботи; робота з навчально-методичною літературою: конспектування, підготовка рефератів/презентацій; **методи формування пізнавальних інтересів:** створення ситуації інтересу й новизни навчального матеріалу; метод використання життєвого досвіду; навчальні дискусії для вирішення проблемної ситуації; метод відповідей на запитання і опитування думок здобувачів вищої освіти; **методи стимулювання і мотивації обов'язку й відповідальності:** роз'яснення мети навчальної дисципліни; висування вимог до вивчення дисципліни; заохочення і покарання; оперативний контроль; вказування на недоліки, зауваження; **інтерактивні методи:** дискусії, диспути; рольові і ділові ігри; **комп'ютерні і мультимедійні методи:** використання мультимедійних презентацій; **методи усного контролю:** усне опитування (фронтальне, індивідуальне, групове), бесіда; **методи письмового контролю:** контрольна робота; **методи самоконтролю:** самостійний пошук помилок; самоаналіз.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Схема нарахування балів, шкала та критерії оцінювання результатів навчання

Наведені у Додатку до силабусу

ПОЛІТИКА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

- щодо термінів виконання та перекладання

Перекладання видів робіт відбувається відповідно до вимог Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному аграрному університеті (<https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproosvitniyproces2025.pdf>) та Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Полтавському державному аграрному університеті (<https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproosinyuvannyazdobuvachiv2025.pdf>).
Практичні завдання, завдання із самостійної роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-30%). Здобувач вищої освіти може бути недопущеним до семестрового контролю з навчальної дисципліни у разі набрання кількості балів менше ніж межа незадовільного навчання. Кафедра на своєму засіданні приймає рішення про недопущення такого здобувача вищої освіти до семестрового контролю з

	<p>відповідної навчальної дисципліни та повідомляє про це деканат факультету, шляхом подання витягу з протоколу засідання кафедри. Декан факультету своїм розпорядженням не допускає здобувача вищої освіти до семестрового контролю з відповідної навчальної дисципліни. Здобувач вищої освіти, який був не допущений до семестрового контролю з певної навчальної дисципліни, має підсумкову академічну заборгованість. Перескладання поточного та підсумкового контролю відбуваються за наявності поважних причин із дозволу деканату. Повторне проходження контрольного заходу для ліквідації підсумкової академічної заборгованості допускається не більше двох разів із навчальної дисципліни: один раз викладачеві, другий – комісії, яку формує декан факультету за участю викладачів відповідної кафедри. Отримана оцінка у разі другого повторного проходження контрольного заходу є остаточною;</p>
<p>- щодо академічної доброчесності</p>	<p>Здобувач вищої освіти повинен дотримуватись Кодексу академічної доброчесності та Кодексу про етику викладача та здобувача вищої освіти Полтавського державного аграрного університету. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.</p>
<p>- щодо відвідування занять</p>	<p>У відповідності до Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному аграрному університеті https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproosvitniyproces2025.pdf відвідування здобувачами вищої освіти всіх видів навчальних занять є обов'язковим. Відмітка про відвідування занять здобувачами здійснюється в журналі обліку аудиторної навчальної роботи викладача. Контроль за відвідуванням здобувачами вищої освіти навчальних занять здійснює декан факультету.</p>
<p>- щодо зарахування результатів неформальної / інформальної освіти</p>	<p>На здобувачів вищої освіти поширюється право про визнання результатів навчання, набутих у неформальній / інформальній освіті перед опануванням даної освітньої компоненти. Визнання набутих результатів навчання або відмова у їх визнанні. Набуття відповідних результатів навчання можливе після успішного опанування курсів (з документальним підтвердженням) на різноманітних навчальних платформах, зокрема: Prometheus, Coursera тощо. Особливості неформального / інформального навчання регламентовані Положенням про порядок визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті, здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету.</p>

- щодо оскарження результатів оцінювання

Відповідно до Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Полтавському державному аграрному університеті <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5555/polozhennyaproocinyuvannyazdobuvachiv2025.pdf> , студенти мають право оскаржувати результати поточного або семестрового контролю, якщо вони не погоджуються з отриманою оцінкою. Після оголошення результатів студент може звернутися до викладача з проханням надати роз'яснення щодо оцінки. Якщо в процесі обговорення не вдається вирішити спірну ситуацію, здобувач освіти має право оскаржити результати контрольних заходів. Підставами для оскарження можуть бути випадки недотримання викладачем встановленої системи оцінювання, зазначеної в робочій програмі навчальної дисципліни, необ'єктивне оцінювання, або наявність конфлікту інтересів, про існування якого студент не був і не міг бути обізнаним до проведення оцінювання. Оскаржити результат можна не пізніше наступного робочого дня після його оголошення.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Міжнародне митне право: навч.-метод. посіб./уклад.: Б.А. Кормич., Т.В. Аверочкина; Нац. ун-т "Одесь. юрид. академія". Одеса: Фенікс, 2024. 144 с.
2. Коломієць П.В. Концептуальні аспекти правового забезпечення податкової безпеки України: монографія. Державний податковий університет. Ірпінь; Полтава : Видавництво ПП «Астроя», 2023. 468 с.
3. Коломієць П.В. Податкові пільги як фактор загрози податковій безпеці України в контексті втрат дохідної частини місцевих бюджетів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. Т. 2, № 72. С. 65-70.
4. Liubov M. Kasianenko and Pavlo V. Kolomiets. The quality of Legal Education of Citizens as a Factor of the Tax Security of Ukraine. Review of Economics and Finance. Volume 20, Year 2022, p. 236-242. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.28>. SCOPUS
5. Коломієць П.В. Податкова безпека України в умовах реформи фінансової децентралізації та воєнних реалій. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. 1436 p., p. 143-150.
6. Коломієць П.В. Теоретико-правові та концептуальні засади дослідження правового регулювання податкової безпеки в Україні. Visegrad Journal on Human Rights: Slovak Republic. Bratislava. 2019. № 6 (vol. 3). P. 130-135.
7. Касьяненко Л.М., Коломієць П.В. Аналітичний огляд поглядів вітчизняних науковців стосовно сутності поняття «податкова безпека» в правовому контексті. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2021. № 1 С. 84-87.
8. Кормич Б. А., Коваль Н. О. Митне право : навчально-метод. посібн. Одеса : Фенікс, 2021. 132 с.
9. Шевчук Л. М. Митне право: практикум. Для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 081 Право. Луцьк: Вежа Друк, 2022. 56 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст.112.
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст.572.
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 року № 4495- VI. Голос України. 2012. № 73-74

(5323-5324). С. 21-62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

Допоміжна література:

1. Ward M. Hussey and Donald C. Lubick. 1996. Basic world tax code and commentary. URL: [http://www.taxhistory.org/www/bwtc.nsf/PDFs/basic.pdf/\\$file/basic.pdf](http://www.taxhistory.org/www/bwtc.nsf/PDFs/basic.pdf/$file/basic.pdf).
2. Smith Adam. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Hazleton: The Pennsylvania State University, 2005. 785 p.
3. Правове забезпечення фінансової безпеки України: монографія. Білоус В.Т., Бригінець О.О., Драган О.В., Касьяненко Л.М. та ін. Ірпінь.: Університет ДФС України. 2021. 428 с.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>
2. Нормативно-правова база України URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
3. Сайт бібліотеки Вернадського (рубрика «Наукова періодика»). URL: <http://nbuv.gov.ua/portal>
4. Сайт бібліотеки ПДАУ. URL: <http://dspace.pdau.edu.ua:8080>

Реквізити затвердження

Затверджено на засіданні кафедри підприємництва і права
протокол № 19 від 13 січня 2026 року

Додаток до силабусу
**СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ, ШКАЛА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ**

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни
Денна форма здобуття освіти

Назва теми	Форми оцінювання результатів навчання			Разом
	виконання практичних завдань	обговорення теоретичних питань	виконання завдань самостійної роботи	
Тема 1. Митне право України як комплексна галузь права	3	3	4	10
Тема 2. Поняття та структура митних правовідносин	3	3	4	10
Тема 3. Митні органи як суб'єкти митного права	3	3	4	10
Тема 4. Переміщення та пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України	3	3	4	10
Тема 5. Митні режими. Митне оформлення та митне декларування. Митний контроль	3	3	4	10
Тема 6. Товар	3	3	4	10
Тема 7. Митно-тарифне регулювання	3	3	4	10
Тема 8. Порушення митних правил	3	3	4	10
Тема 9. Провадження у справах про порушення митних правил	3	3	4	10
Тема 10. Правові основи міжнародного митного співробітництва	3	3	4	10
Всього	30	30	40	100

Шкала та критерії оцінювання виконання практичних завдань
Денна форма здобуття освіти

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
3	Здобувач вищої освіти правильно розв'язав практичне завдання (задачу), вмів пояснити методику розв'язання та зміст застосовуваного понятійного апарату і формул. Вмів аргументувати свої думки. Здобувач вищої освіти на занятті показує високий рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
2	Здобувач вищої освіти показує знання методики розв'язання практичного завдання (задачі) та змісту застосовуваного понятійного апарату і формул. Проте допущені окремі незначні помилки у розв'язанні. Здобувач вищої освіти на занятті показує достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
1	Здобувач вищої освіти частково розв'язав практичне завдання (задачу), але не спромігся аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату та методики розв'язання задачі. Незначна активність на занятті, показує низький рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
0	завдання не виконане, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Шкала та критерії оцінювання обговорення теоретичних питань
Денна форма здобуття освіти

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
3	відповідь правильна, обґрунтована, осмислена та характеризує наявність спеціалізованих концептуальних знань на рівні новітніх досягнень, критичне осмислення проблем у навчанні. Відповідь характеризує уміння виявляти та розв'язувати проблему, інтегрувати знання та повністю відображає визначений результат навчання за темою. Здобувач вищої освіти на занятті показує високий рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
2	відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена, характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності та неповноту засвоєння результату навчання. Здобувач вищої освіти на занятті показує достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
1	відповідь демонструє нечіткі уявлення студента про об'єкт вивчення, характеризує застосування знань при виконанні завдань за зразком, але з неточностями. Здобувач вищої освіти на занятті показує низький рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
0	відповідь не правильна, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Шкала та критерії оцінювання виконання завдань самостійної роботи

Денна форма здобуття освіти

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
4	Здобувач вищої освіти правильно розв'язав завдання (задачу), вміє пояснити методику розв'язання та зміст застосовуваного понятійного апарату і формул. Вміє аргументувати свої думки. Здобувач вищої освіти на занятті показує високий рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
3	Здобувач вищої освіти показує знання методики розв'язання завдання (задачі) та змісту застосовуваного понятійного апарату і формул. Проте допущені окремі незначні помилки у розв'язанні. Здобувач вищої освіти на занятті показує достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
2	Здобувач вищої освіти частково розв'язав завдання (задачу), але не спромігся аргументувати свою відповідь. Здобувач вищої освіти на занятті показує задовільний рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
1	Здобувач частково розв'язав завдання (задачу), помилився у використанні понятійного апарату та методики розв'язання. Здобувач вищої освіти на занятті показує низький рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
0	Завдання не виконане, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Заочна форма здобуття освіти

Назва теми	Форми оцінювання результатів навчання			Разом
	Виконання практичних завдань	Виконання завдань самостійної роботи	Реферат/ презентація	
Тема 1. Митне право України як комплексна галузь права	-	-	40	-
Тема 2. Поняття та структура митних правовідносин	5	5		10
Тема 3. Митні органи як суб'єкти митного права	-	-		-
Тема 4. Переміщення та пропуск товарів і транспортних засобів через митний кордон України	5	5		10
Тема 5. Митні режими. Митне оформлення та митне декларування. Митний контроль	5	5		10
Тема 6. Товар	5	5		10
Тема 7. Митно-тарифне регулювання	-	-		-
Тема 8. Порушення митних правил	5	5		10
Тема 9. Проведення у справах про порушення митних правил	-	-		-
Тема 10. Правові основи міжнародного митного співробітництва	5	5		10
Всього	30	30	40	100

Шкала та критерії оцінювання виконання практичних завдань
Заочна форма здобуття освіти

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
5	Здобувач вищої освіти правильно розв'язав практичне завдання (задачу), вміє пояснити методику розв'язання та зміст застосовуваного понятійного апарату і формул. Вміє аргументувати свої думки. Здобувач вищої освіти на занятті показує високий рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
3-4	Здобувач вищої освіти показує знання методики розв'язання практичного завдання (задачі) та змісту застосовуваного понятійного апарату і формул. Проте допущені окремі незначні помилки у розв'язанні. Здобувач вищої освіти на занятті показує достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
1-2	Здобувач вищої освіти частково розв'язав практичне завдання (задачу), але не спромігся аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату та методики розв'язання задачі. Незначна активність на занятті, показує низький рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
0	завдання не виконане, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Шкала та критерії оцінювання виконання завдань самостійної роботи
Заочна форма здобуття освіти

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
5	відповідь правильна, обґрунтована, осмислена та характеризує наявність спеціалізованих концептуальних знань на рівні новітніх досягнень, критичне осмислення проблем у навчанні. Відповідь характеризує уміння виявляти та розв'язувати проблему, інтегрувати знання та повністю відображає визначений результат навчання за темою. Здобувач вищої освіти на занятті показує високий рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
3-4	відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена, характеризує уміння застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності та неповноту засвоєння результату навчання. Здобувач вищої освіти на занятті

Шкала оцінювання, балів	Характеристика критерію
	показує достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
1-2	відповідь демонструє нечіткі уявлення студента про об'єкт вивчення, характеризує застосування знань при виконанні завдань за зразком, але з неточностями. Здобувач вищої освіти на занятті показує низький рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання
0	відповідь не правильна, що не дає можливість оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Шкала та критерії оцінювання виконання реферату/презентації
Заочна форма здобуття освіти

Кількість балів	Критерії оцінювання
40	на високому рівні – робота демонструє глибоке розуміння теми, повноту викладу матеріалу та логічну структуру, здобувач володіє гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями, формулює ідеї та концепції з метою використання у професійній діяльності; усвідомлює цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України і включає ці аспекти до реферату або презентації; інформація добре організована, містить оригінальні думки та аналіз; грамотно оформлено, без орфографічних чи стилістичних помилок; використані актуальні та різноманітні джерела, правильно оформлені; візуальні матеріали (схеми, графіки, таблиці) покращують сприйняття інформації; виступ впевнений, добре структурований, відповіді на питання чіткі та обгрунтовані.
31 - 39	на середньому рівні – робота демонструє хороше розуміння теми, виклад матеріалу логічний, але присутні незначні неточності або поверхневе висвітлення окремих аспектів; здобувач володіє гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями, формулює деякі ідеї для професійної діяльності; частково усвідомлює цінність захисту незалежності та територіальної цілісності України, але ця тема розкрита неповно; оформлення здебільшого відповідає вимогам, але є кілька незначних помилок; джерела використовуються, проте їх різноманітність може бути недостатньою; презентація містить візуальні матеріали, але не завжди ефективно доповнюють зміст; виступ добре підготовлений, але є деякі труднощі з чіткістю викладу або відповідями на питання.
21 - 30	на достатньому рівні – робота демонструє базове розуміння теми, проте деякі аспекти викладені недостатньо глибоко або нечітко; здобувач частково володіє гуманітарними, природничо-науковими та професійними знаннями, але не завжди може правильно їх застосувати у професійній діяльності; усвідомлює важливість захисту демократичного устрою України, але не акцентує на цьому увагу у своїй роботі; структура роботи або презентації неповна або нелогічна, оформлення містить помилки, частина вимог не дотримана; джерела використовуються мінімально, їх аналіз поверхневий; візуальні матеріали використовуються, але мало сприяють покращенню сприйняття; виступ менш впевнений, іноді відсутня чіткість або логічність у відповідях на питання.
11-20	на низькому рівні – робота демонструє поверхневе розуміння теми, основний матеріал викладений неповно або неправильно; здобувач має обмежені гуманітарні та професійні знання, формулює ідеї поверхнево, не враховуючи вимоги професійної діяльності; не демонструє усвідомлення важливості захисту незалежності України; структура реферату/презентації нечітка або нелогічна, вимоги щодо оформлення не дотримані, значна кількість орфографічних та стилістичних помилок; використано обмежену кількість джерел, і їх аналіз недостатній; візуальні матеріали відсутні або неефективні; виступ непереконливий, доповідач не може чітко відповісти на питання.
1-10	на недостатньому рівні – робота демонструє слабе або відсутнє розуміння теми, матеріал подано безсистемно, значні помилки у фактичних даних; здобувач не володіє гуманітарними, природничо-науковими або професійними знаннями, не формулює ідей для професійної діяльності, не усвідомлює важливості захисту незалежності України; вимоги щодо оформлення значно порушені, відсутня логіка у викладі, багато грубих помилок; джерела не використовуються або використані неправильно; візуальні матеріали відсутні; виступ дуже непевний, відсутність відповідей на питання або повна дезорієнтація в темі.